

การศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

A STUDY OF THE WAY OF LIFE OF THE HOMELESS BY THE RAILWAY, NAI MUEANG
SUB-DISTRICT, MUEANG DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

เบญจวรรณ คงเขียว, อริสา วจีสุจริต, ประภาพร พุทธเสม

Benjawan Khongeiw, Arisa Wajeesujarit, Praphaphon phutthasem

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Phibunsongkhram Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: Benjawan.kh@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบปรากฏการณ์วิทยา โดยมีพื้นที่ศึกษาได้แก่ บริเวณสถานีรถไฟจังหวัดพิษณุโลก ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคลกับคนไร้บ้าน จำนวน 10 คน เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยวิธีแบบเจาะจง และใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า คุณลักษณะของคนไร้บ้านริมทางรถไฟในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่จะเป็นคนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ มีภูมิลำเนาจังหวัดพิษณุโลก มีอายุประมาณ 50-70 ปี ส่วนใหญ่สำหรับสาเหตุของการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน พบอยู่ 3 ปัจจัยหลักได้แก่ ปัจจัยครอบครัว เกิดจากความขัดแย้งภายในครอบครัวที่ส่งผลต่อสภาวะความเปราะบางทางด้านจิตใจ ปัจจัยด้านการประกอบอาชีพและรายได้ คนไร้บ้านมีการประกอบอาชีพเก็บขยะและรับจ้าง แต่มีรายได้ที่ไม่แน่นอน และสมาชิกในครอบครัวไม่เกื้อหนุนกันต่างคนต่างอยู่จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ออกจากบ้านแล้วกลายมาเป็นคนไร้บ้าน และปัญหาด้านการศึกษา การเข้าถึงโอกาสในการทำงานเนื่องจากระดับการศึกษาที่ไม่สูงมากและบางคนก็ไม่เรียนหนังสือทำให้การเข้าถึงแหล่งในการประกอบอาชีพค่อนข้างจำกัดจึงทำให้เกิดการตกงานไม่มีหน่วยงานไหนรับทำงาน สำหรับข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนไร้บ้านหน่วยงานรัฐควรมีการช่วยเหลือในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพและรายได้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองในอนาคตได้

คำสำคัญ: วิถีชีวิต, คนไร้บ้าน, ริมทางรถไฟ

Abstract

The purpose of this research is to study the in-depth characteristics of the homeless people along the railroad in phitsanulok province. Qualitative research methodology, phenomenology, the study is in phitsanulok Railway Station Using in-depth individual interviews with 10 homeless people, key informants were selected by purposive method, and content analysis method was used. phitsanulok Province Most of them can help themselves. He was born in phitsanulok Province, aged about 50-70 years. Most of the causes of becoming homeless were found in 3 mains: factors: Family factors caused by conflicts within the family that affected the state of psychological vulnerability. Occupation and income factors Homeless people have a career as a garbage collector and hired person, but there is no uncertain income. And family members do not support each other, they live, so these people leave the house and become homeless, and educational problems include access to job opportunities due to the level of education that is not very high, and some people do not study, making access to sources of occupation quite limited, resulting in unemployment and no agency to accept work. For suggestions to improve the quality of life for homeless people, government agencies should aid in developing and promoting occupations and incomes to be able to live on their own in the future.

Keywords: Way of life; Homeless; Railroad

บทนำ

คนไร้บ้าน (Homelessness) เป็นคนที่ไม่มีบ้านและที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองเป็นคนด้อยโอกาส คนไร้ บ้านไม่ใช่คนที่เพิ่งตกงานและออกมาหางานทำ แต่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ข้างถนนตั้งแต่ 3 เดือนหรืออาจนานจนถึง 10 ปี สาเหตุที่ทำให้เป็นคนไร้บ้านมีหลายประการอาทิ เช่นเป็นคนไร้ญาติขาดมิตรหรือมีญาติแต่เหมือนไม่มี เพราะตั้งข้อรังเกียจที่ไปอาศัยเขาอยู่ทำให้รู้สึกคับข้องใจ หรือลูกพ่อแม่ทารุณไม่เฉพาะพ่อแม่เลี้ยงแม่เลี้ยงแต่ บางครั้งเป็นพ่อแม่ของตนเอง ถือว่าเป็นความเปราะบางของสถาบันครอบครัวหรือการเป็นเกษตรกรที่สูญเสียปัจจัยการผลิตทั้งสมบัติส่วนตัวและที่ดินหรือกลายเป็นคนไร้บ้านหรือสาเหตุมาจากการได้รับค่าจ้างที่ไม่เป็นธรรมบางราย

ทะเลาะกับเพื่อนร่วมงานหรือโดนโกงจนทำให้เกิดความผิดหวัง บางรายเพิ่งพ้นโทษจากเรือนจำไม่สามารถติดต่อญาติพี่น้องได้เนื่องจากตนเองต้องรับโทษอยู่ในเรือนจำเป็นระยะเวลานาน ญาติพี่น้องได้ย้ายถิ่นที่อยู่ไปแล้วเป็นต้นเหตุให้ไร้บ้าน ความบกพร่องของสถาบันครอบครัวไม่ได้รับความช่วยเหลือ จึงออกจากบ้านมาเร่ร่อนและคนไร้บ้านบางคนเป็นผู้มีประวัติสังคมไม่ยอม รับที่เคยต้องโทษ เช่น ลักทรัพย์ พยายามฆ่า ฉกชิงวิ่งราว คดียาเสพติด หรืออาจมีสาเหตุมาจากความพิการทางร่างกาย ซึ่งถือเป็นอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถทำงานหารายได้จึงออกจากบ้านอยู่อาศัยเอง นอกจากนี้คนไร้บ้านบางคนเป็นโรคติดต่อร้ายแรง เช่น ติดเชื้อเอชไอวีจึงตกงานเนื่องจากสังคมรังเกียจจึงกลายมาเป็นคนไร้บ้าน ท้ายที่สุดคือการสมัครใจมาเป็นคนไร้บ้านเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตบนท้องถนนอย่างสมัครใจ เป็นกลุ่มคนรักอิสระชอบท่องเที่ยวเป็นต้น (Penguinhomeless, 2564)

สำหรับประเทศไทยมีตัวเลขการสำรวจที่จัดเก็บโดย 2 หน่วยงาน ได้แก่ ในปี พ.ศ. 2558 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงแห่งมนุษย์ สำรวจพบคนเร่ร่อนทั้งสิ้น 3,360 คน ในกรุงเทพมหานคร โดยเป็นเพศชาย ประมาณ 2,214 คน และเป็นเพศหญิง 1,246 คน (One More News, 2558) ถัดมาในปี พ.ศ. 2559 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ได้ทำการสำรวจจำนวนคนไร้บ้านในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบคนไร้บ้าน จำนวน 1,307 คน และคาดการณ์ในปี 2560 จะมีคนไร้บ้านทั่วประเทศราว 30,000 คน (อนรรม พิทักษ์ ธาณิน และคณะ, 2559) แม้ว่าข้อมูลจำนวนคนไร้บ้าน กรณีประเทศไทยมีเพียงการสำรวจในกรุงเทพมหานครเท่านั้น และแนวโน้มของสถานการณ์ของคนไร้บ้านในระดับประเทศเป็นเพียงการประมาณการ แต่จากจำนวนที่ปรากฏก็เป็นภาพสะท้อนของสังคมไทยที่กำลังประสบกับปัญหาเชิงโครงสร้างและปัญหาความเหลื่อมล้ำทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม รวมทั้งปัญหาครอบครัว

ปัญหาสังคมสำคัญซึ่งเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติที่ไม่สมดุล เป็นปัญหาในสังคมไทยมาช้านาน ไม่เพียงแต่จะแสดงภาพแห่งความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนเร่ร่อนขอทานเท่านั้น หากยังเป็นภาพสะท้อนถึงความยากจนของประเทศ รัฐบาลได้มีนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยจะให้ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมพลังแก้ไขปัญหาเป็นรูปธรรม เพื่อจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน และประชาชนสามารถช่วยตนเองได้ ปัญหาคนเร่ร่อนเป็นกลุ่มปัญหาหนึ่งตามแนวทางการแก้ปัญหาสังคมและความยากจนเชิงบูรณาการ สาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาคนเร่ร่อนขอทานคือ สภาพความเป็นอยู่ที่ค่อนข้างลำบาก ไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ภายในชุมชนมีปัญหาเรื่องอบายมุข ไม่มีอาชีพเป็นหลักแหล่งและมั่นคง ความยากจน

หา รายได้ไม่พอใช้จ่ายในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ความแตกต่างระหว่างความเจริญ การกระจายรายได้ของเมืองและชนบท การเปลี่ยนแปลงของสังคมเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรม ผู้คนในชนบทต้องพากันอพยพเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมืองใหญ่ๆ เพื่อหางานทำหารายได้ให้มากพอที่อยู่รอดและมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้คนเร่ร่อน ขอบทานสามารถดำรงชีวิตอยู่ในเมืองได้อย่างมีความสุขดีกว่าที่ภูมิลำเนาเดิม (วสันต์ ฒ กลาง, 2549)

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงปัญหาคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตของคนไร้บ้าน จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจด้วยเรื่องว่าคนไร้บ้านเป็นใคร มาจากไหน ทำไมถึงกลายมาเป็นคนไร้บ้าน ก่อนมาเป็นคนไร้บ้านมีปัญหาอะไรในชีวิตหรือไม่ อย่างไร ชีวิตประจำวันของคนไร้บ้านทำและเพื่อทำความเข้าใจวิถีชีวิตของคนไร้บ้าน ว่าคนเหล่านี้ไม่ใช่ขอทานแต่ผู้เหล่านี้เป็นผู้ที่ขาดโอกาสในการทำงาน พวกเขาควรได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อสร้างโอกาสให้บุคคลเหล่านี้มีคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตที่ดีขึ้นและสามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองในอนาคต (นภัสภรณ์ ใจทา, 2558)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาชีวิตวิถีของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบปรากฏการณ์นิยม (Phenomenalism) และได้มีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสู่การศึกษาภาคสนามใน การหาคำตอบให้กับวัตถุประสงค์การวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

หน่วยในการวิเคราะห์ : หน่วยในการวิเคราะห์ระดับกลุ่ม หมายถึง กลุ่มคนไร้บ้านที่อาศัยอยู่ริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

พื้นที่ในการวิจัย : สถานีรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอมือง จังหวัดพิษณุโลก

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย : กลุ่มคนไร้บ้านในพื้นที่อำเภอมือง จ.พิษณุโลก

วิธีการออกแบบเลือกผู้ให้ข้อมูลในการได้มาซึ่งกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้การเลือกตัวอย่างในการศึกษาด้วยวิธีการเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อหาผู้ให้ข้อมูลที่ดีและเหมาะสมกับประเด็นที่ทำการวิจัย อันเป็นการได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึกที่ให้ความเข้าใจ

ถึงปรากฏการณ์ที่ศึกษาแบบองค์รวม ซึ่งการใช้หลักการนี้ก็เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปในการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (ชาย โพธิ์สีตา, 2547) กล่าวคือ ไม่มีข้อมูลอะไรใหม่อีกแล้วหรือได้คำตอบซ้ำเหมือนเดิม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยนี้ได้มีการเลือกวิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังต่อไปนี้

1) การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟและเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ทั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ในการสัมภาษณ์เชิงลึก อันเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีคำถามชัดเจนและมีลักษณะปลายเปิดสำหรับประเด็นที่อาจเกิดจากการสัมภาษณ์เชิงลึกเพิ่มเติม

2) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant Observation) เป็นวิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกตจากสายตาคนนอก โดยนักวิจัยเป็นคนสำคัญในการเฝ้าดูปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์ที่เราสนใจในเรื่องวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ โดยมีหลักการสังเกตพิเศษ 3 ประเด็น คือ การปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น สถานที่ และบริบทแวดล้อมภายในกลุ่มเป้าหมาย (ชาย โพธิ์สีตา, 2562) ในระหว่างที่ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้น ผู้วิจัยจะกระทำการสังเกตการณ์ร่วมด้วย เพื่อดูถึงลักษณะท่าทีทัศนคติและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และขั้นตอนที่สอง เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย กรอบแนวคิด และวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมีรายละเอียดของเครื่องมือการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ ได้จากการค้นคว้าหนังสือ รายงานการวิจัย ตำรา บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ และวารสารทางวิชาการต่างๆ ทั้งเอกสารภาษาไทย และเอกสารต่างประเทศ ที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด และทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy Adaptation Model) และแนวคิดเรื่องคุณภาพชีวิต (Quality of Life)

2) การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบปฐมภูมิ คือ การเก็บข้อมูลโดยตรงจากภาคสนาม ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้ออกไปทำหน้าที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ดังนั้น เครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่ดี คือ ตัวผู้วิจัย (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

หลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูล และมีการตรวจสอบข้อมูลเรียบร้อยแล้ว ในขั้นตอนต่อไปผู้วิจัยต้อง คำนึงถึงความน่าเชื่อถือของข้อมูล คือ การตรวจสอบข้อมูลว่าได้มา มีความถูกต้อง ครบถ้วน และครอบคลุมที่สามารถตอบตามประเด็นคำถามและตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัยที่สำคัญได้หรือไม่ เมื่อข้อมูลมีความครบถ้วนแล้ว ผู้วิจัยควรทำการตรวจสอบต่อไปว่า มีความน่าเชื่อถือและแม่นยำตรงหรือไม่ โดยวิธีการตรวจสอบความน่าเชื่อถือตามหลักการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าหรือตรวจสอบที่มาของข้อมูลจากหลายแหล่ง (Triangulation) โดยการตรวจสอบจากแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านตัวบุคคล อันหมายถึง การตรวจสอบว่า หากผู้ให้ข้อมูลเปลี่ยนข้อมูลที่ได้จะยังเหมือนเดิมหรือไม่ ในด้านเวลา อันหมายถึง ต้องตรวจสอบข้อมูลใน ช่วงเวลาที่แตกต่างกัน เพื่อให้ทราบว่าข้อมูลที่ได้รับในช่วงเวลาต่างๆ นั้น เหมือนกันหรือไม่ และในด้านสถานที่คือ ผู้วิจัยต้องทำการตรวจสอบในสถานที่ที่แตกต่างกันด้วยว่าจะได้ข้อมูลที่เหมือนกัน หรือแตกต่างกันหรือไม่ (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมส่วนใหญ่ที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูล ตลอดเวลาหลังจากเก็บรวบรวมข้อมูล กล่าวคือ ภายหลังจากการเก็บข้อมูลจะมีการถอดเทป และสรุปข้อมูลจาก การจดบันทึกภาคสนามจากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ โดยในการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีกระบวนการวิเคราะห์ ข้อมูลเชิงคุณภาพจากองค์ประกอบหลัก 3 ประการ คือ (ชาย โพธิ์สิตา, 2562)

1) การจัดระเบียบข้อมูล เป็นกระบวนการจัดการกับข้อมูลที่ได้มาจากหลากหลายวิธี ให้อยู่ในรูปของเอกสารที่เป็นระบบระเบียบ และสามารถตรวจสอบความถูกต้องและความเชื่อถือได้ง่าย โดยการการจัดระบบของหัวข้อและจำแนกหมวดหมู่หรือประเภทข้อความ สร้างกระบวนการให้รหัสข้อมูล โดยทำการนำข้อมูลที่ได้มาทำการตรวจสอบ เปรียบเทียบ กำหนดกรอบแนวคิด และจัดหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ที่เป็นเหตุเป็นผลกันในลักษณะแบบจำลองโนทัศน์ ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไข ปรากฏการณ์ บริบทเงื่อนไขสนับสนุนให้เกิดการกระทำปฏิสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นและผลที่เกิดขึ้นตามมาอย่างต่อเนื่อง

2) การแสดงข้อมูล เป็นการนำเอาหน่วยข้อมูลที่แยกหรือแตกออกเป็นส่วนย่อยๆ และให้รหัสเรียบร้อยแล้ว กลับมารวมเข้ากันใหม่ให้เป็นกลุ่มตามประเด็น/หัวข้อของการวิเคราะห์

3) การหาข้อสรุปและการตีความ เป็นกระบวนการหาข้อสรุป และตีความหมายของข้อค้นพบที่ได้จากการจัดระเบียบข้อมูล และการแสดงข้อมูล ตามกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย กล่าวคือ ผลจากการจัด กลุ่มประเภทข้อมูล จะทำให้เห็นแบบแผนของความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ การศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ รวมถึงปัจจัยสำคัญต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยจะมีการใช้โปรแกรม Microsoft Word เป็นเครื่องมือช่วยในการวิเคราะห์ รวมถึงการตรวจสอบว่าข้อสรุปมีความถูกต้องตรงตามประเด็น และมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใดด้วย

4) การวิเคราะห์ผู้วิจัยจะใช้ตารางเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพอีกด้วย เพื่อข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ในกรอบของความสัมพันธ์ และมีความเชื่อมโยงที่ทำให้มองเห็นภาพของความแตกต่าง บริบทและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง กิจกรรม ปฏิสัมพันธ์ต่างๆ หรือผลที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กันภายในปรากฏการณ์ที่ทำการศึกษาเพื่อศึกษา คุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ และเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ

ผลการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณลักษณะเชิงลึกของคนไร้บ้านริมทาง รถไฟ จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยเป็น 2 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคนไร้บ้าน

ส่วนที่ 2 วิถีชีวิตของคนไร้บ้าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของคนไร้บ้าน

ตารางที่ 1 คุณลักษณะทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 คน

ลำดับ	ชื่อ	เพศ	อายุ	ลักษณะ
1	นางทราย (นามสมมติ)	เพศหญิง	65 ปี	หุ่นสมส่วน ผิวสีออกปาทองคล้ำเกิดจากการโดนแดด ผมหยาบ แต่งตัวธรรมดา
2	นางน้ำ (นามสมมติ)	เพศหญิง	53 ปี	หุ่นสมส่วน ผิวสีน้ำผึ้ง ผมหยาบ หน้าดูตุ๋น แต่งตัวเสื้อผ้าที่ สวมใส่ดูไม่ค่อยสะอาดเท่าไร

จากตารางด้านบนจะเห็นว่าไม่มีบุคคลไร้บ้านริมทางรถไฟซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน โดยเป็นผู้หญิงทั้ง 2 คน โดยอายุผู้ให้ข้อมูลอยู่ในช่วง 50-70 ปี โดยบุคคลไร้บ้านมีวิถีชีวิตดังนี้

กรณีศึกษา นางทราย (นามสมมติ เพศหญิง)

ปัจจุบันนางทราย (นามสมมติ) มีอายุ 65 ปี ระดับการศึกษานางทรายไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากบ้าน ยากจนไม่มีเงินที่จะส่งเรียนหนังสือจึงไม่มีโอกาสที่จะได้เรียนหนังสือ ที่อยู่อาศัยเดิมอยู่ที่ตำบลวังนกแอ่น อำเภอวังทอง จังหวัดพิษณุโลก สภาพที่อยู่อาศัย เป็นบ้านชั้นเดียวผนังบ้านทำจากไม้ปูนเป็นบางส่วน หลังคามุงด้วยสังกะสี มีห้องน้ำอยู่นอกตัวบ้าน ภายในบ้านไม่มีห้องแยก บ้านเป็นโรงกว้างแล้วนอนรวมกัน สถานภาพสมรสใน ปัจจุบัน โสด จำนวนบุตร มีบุตรทั้งหมด 3 คน เป็นผู้หญิงจำนวน 2 คนและเป็นผู้ชายจำนวน 1 คน

กรณีศึกษา นางน้ำ (นามสมมติ เพศหญิง)

ปัจจุบันนางน้ำ (นามสมมติ) มีอายุ 53 ปี ระดับการศึกษาได้มีการศึกษาสูงสุดถึงประถมศึกษาปีที่ 3 ที่อยู่อาศัยเดิมอยู่ที่ตำบลจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก สภาพที่อยู่อาศัยเป็นบ้านปูน 1 ชั้น หลังคาเป็นกระเบื้องมีห้องนอน 1 ห้อง และมีโถงกลางบ้านมีห้องน้ำในตัว เป็นบ้านเช่าที่อาศัยอยู่กับแม่เช่าในราคาเดือน 1,000 บาทต่อเดือน ตั้งแต่พ่อแม่ได้เสียชีวิตไปจึงไม่มีเงินที่จะเช่าต่อเพราะไม่มีงานทำ สถานภาพสมรสในปัจจุบัน โสดและไม่มีบุตร

ส่วนที่ 2 วิธีชีวิตของคนไร้บ้าน

จากการสัมภาษณ์ได้มีการสัมภาษณ์คนไร้บ้านเกี่ยวกับการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต เพื่อเป็นคำถามใน การนำร่องที่นำไปสู่การตอบคำถามต่างๆ ที่เกี่ยวกับการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตในประเด็นต่างๆ ซึ่งในส่วนนี้ แบ่งออกเป็น 6 ส่วน คือ 1) ที่พักอาศัย 2) อาชีพและรายได้ 3) การกินอยู่และการหลับนอนของคนไร้บ้าน 4) สุขภาพร่างกาย 5) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ 6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษาหลัก	รายละเอียดผลการศึกษา
คนที่ 1 (นางทราย นามสมมติ) ลักษณะผู้ให้ข้อมูล หุ่นสมส่วน ผิวสีออกไปทาง คล้ำ เกิดจากการโดนแดด ผอมยาว แต่งตัวธรรมดา	1) ที่พักอาศัย	ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง มักจะอาศัยนอนตามข้างทาง เปลี่ยนที่นอนพักไปเรื่อยๆ
	2) อาชีพและรายได้	ไม่มีอาชีพ มีรายได้ 600 บาทต่อเดือน ได้มาจากเบี้ยคนชราเพียงอย่างเดียว
	3) การกินอยู่และหลับนอน	การกินได้ขออาหารพ่อค้าแม่ค้าแถวสถานี รถไฟกินประทังชีวิต ส่วนการนอนปัจจุบันได้ นอนอยู่ข้างร้านขายของทะเล ชื่อร้านเจ้าสมุทรซีฟู้ด
	4) สุขภาพร่างกาย	สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปกติ
	5) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ	ได้รับ เบี้ยคนชรา 600 บาทต่อเดือน เพียงอย่างเดียว
	6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน	จากการสัมภาษณ์นางทรายได้บอกว่าไม่มี แต่จากการพูดคุยได้เรื่อยๆ นางทรายพูดว่า เดี่ยวลูกสาวจะมารับไปอยู่ด้วย แต่จากการที่ได้รับฟังเรื่องราวมานางทรายหวังจะให้ลูก สาวมารับไปอยู่ด้วย

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นผลการศึกษาหลัก	รายละเอียดผลการศึกษา
คนที่ 2 (นางน้ำ นามสมมติ) ลักษณะผู้ให้ข้อมูล หุ่นสมส่วน ผิวสีน้ำตาลเข้ม ยาว หน้าดู การแต่งตัว เสื้อผ้าที่สวมใส่ดูไม่ค่อย สะอาดเท่าไร	1) ที่พักอาศัย	ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง มักจะ อาศัยนอนตามข้างทาง แต่ ส่วนมากจะนอน หน้าร้านสะดวก ซื้อ 7-11 ตรongsถานีรถไฟข้าง ร้าน ทอง
	2) อาชีพและรายได้	ไม่มีอาชีพ รายได้มาจากการ ขอทานได้ละ ประมาณ 100 บาท ต่อวัน ส่วนจะนั่งขอทานอยู่ตรง หน้า 7-11 แถวสถานีรถไฟ และยัง มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ
	3) การกินอยู่และหลับ นอน	ได้เงินจากการขอทานมาซื้ออาหาร กินหรือบางทีก็ขอจากพ่อค้าแม่ค้า แถวตลาดรวมใจและการหลับนอน นอนอยู่ที่หน้า 7-11 แถวสวัสดิ พาณิชย์
	4) สุขภาพร่างกาย	เป็นโรคต่อกระดูก มองได้แบบ เลื่อนรางแต่ก็ ยังสามารถมองได้ อยู่ ยังไม่ได้รับการรักษา
	5) การเข้าถึงสวัสดิการ ของรัฐ	มีบัตรสวัสดิการแห่งรัฐเพียงอย่าง เดียว
	6) ความคาดหวังและ ความฝันของคนไร้บ้าน	ไม่มีความคาดหวังและความฝัน ขอแค่ให้มีเงินกินข้าวหรือข้าวกินก็ พอใจแล้ว

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก” โดยการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยนำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์ และข้อมูลจากเอกสารมาดำเนินการวิเคราะห์ และประเมินผล โดยได้ผลการศึกษาซึ่งผ่านการประมวล และเชื่อมโยงในลักษณะพรรณนา ซึ่งผลการศึกษาสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิจัยพบว่าวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีดังนี้

จากการศึกษาผลการศึกษาวิถีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ คนไร้บ้านมีการดำเนินชีวิตหลายรูปแบบ และมีหลายสาเหตุที่ทำให้บุคคลเหล่านี้กลายมาเป็นคนไร้บ้าน โดยแบ่งข้อมูลเป็น 6 ส่วน ได้แก่ 1) ที่พักอาศัย 2) อาชีพและรายได้ 3) การกินอยู่และการหลับนอนของคนไร้บ้าน 4) สุขภาพร่างกาย 5) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ 6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน ดังนี้

1) ที่พักอาศัยของคนไร้บ้าน

ด้านที่พักอาศัยคนไร้บ้าน พบว่า คนไร้บ้านไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักเป็นแหล่ง มักจะอาศัยนอนตามข้างทาง เปลี่ยนที่นอนพักไปเรื่อยๆ

2) อาชีพและรายได้ของคนไร้บ้าน

ด้านอาชีพและรายได้ของคนไร้บ้าน พบว่า คนไร้บ้านบางส่วนมักจะไม่มีรายได้และอาชีพ แต่ก็ยังมีรายได้ จากสวัสดิการของรัฐ เช่น เบี้ยคนชราและบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ

3) การกินอยู่และการหลับนอนของคนไร้บ้าน

ด้านการกินอยู่ พบว่า ได้ขออาหารพ่อค้าแม่ค้าแถวสถานีรถไฟกินประทังชีวิต เนื่องจากมีเงินไม่เพียงพอ ในการซื้ออาหารกิน ด้านการหลับนอน พบว่า มักจะนอนตามสถานที่สาธารณะไปตามจุดต่างๆ แถวสถานีรถไฟ

4) สุขภาพร่างกายของคนไร้บ้าน

ด้านสุขภาพร่างกาย พบว่า สุขภาพร่างกายแข็งแรง ปกติแต่ถ้าถึงจะป่วยหรือไม่สบายก็ไม่มีเงินพอที่จะรักษาอยู่ดี

5) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ

ด้านการเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า คนไร้บ้านที่ได้สัมภาษณ์มีบัตรประชาชน จึงเข้าถึงสวัสดิการของ ภาครัฐเป็นบางส่วน

6) ความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน

ด้านความคาดหวังและความฝันของคนไร้บ้าน พบว่า คนไร้บ้านไม่มีความคาดหวัง ใช้ชีวิตไปวันๆ ไม่รู้อนาคตจะเป็นไฉน แค่มัวขำกึ่งก็พึ่งพอใจแล้ว

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสัมภาษณ์พบว่า คนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีพื้นเพเป็นคนจังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่ มีอายุประมาณ 50-70 ปี สามารถช่วยเหลือตนเองได้ สาเหตุการกลายมาเป็นคนไร้บ้าน พบว่า มีหลายสาเหตุ ทั้งปัจจัยทางด้านการเงิน และปัจจัยทางด้านการครอบครัวเป็นต้น นอกจากนี้ก็ยังเกี่ยวข้องกับปัญหาด้านการศึกษา เช่น การศึกษาที่ไม่สูงมากและบางคนก็ไม่เรียนหนังสือ ภาวะตกงานหางานทำ ไม่ได้เนื่องจาก ไม่มี การศึกษาจึงทำให้ไม่มีใครรับเข้าทำงาน งานวิจัยนี้พบว่าการที่กลายมาเป็นไร้บ้านมีสาเหตุหลาย ปัจจัย จึงไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจนว่าปัจจัยหรือสาเหตุของกลายมาเป็นคนไร้บ้านมาจากสาเหตุ อะไรเพราะสาเหตุ การมาเป็นคนไร้บ้านมีหลายสาเหตุมาก เช่น ปัญหาด้านการเงิน ไม่มีรายได้ สมาชิกในครอบครัวไม่เกื้อหนุนกันต่าง คนต่างอยู่จึงทำให้บุคคลเหล่านี้ออกจากบ้านแล้วกลายมา เป็นคนไร้บ้าน

ในส่วนองวิธีชีวิตของคนไร้บ้านริมทางรถไฟ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มักจะอาศัยอยู่ ในพื้นที่สาธารณะและอยู่กันเป็นกลุ่ม ได้แก่ ภายในสถานีรถไฟจังหวัดพิษณุโลก หน้า 7-11 หน้าร้านเปรี้ยว หน้าร้านข้างของและที่ตลาดร่วมใจจังหวัดพิษณุโลก ซึ่งคนไร้บ้านในจังหวัดพิษณุโลกจากการสัมภาษณ์และการสังเกต พบว่าคนไร้บ้านในจังหวัดพิษณุโลก ส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพ ไม่มีรายได้ จึงไม่มีเงินที่จะไปเช่าบ้านในราคาถูกเพื่อพัก อาศัยได้ ในด้านการ ใช้ชีวิตจึงไม่มีการประกอบอาหารทานเอง เพราะไม่มีที่อยู่อาศัยและไม่มีเงิน จึงมักที่จะ ขอ พ่อค้าแม่ค้าแถวนั้นทานประทังชีวิต

ดังนั้น วิธีชีวิตคนไร้บ้านไม่สอดคล้องกับทฤษฎีคุณภาพชีวิต ทฤษฎีคุณภาพชีวิตคือ คุณภาพชีวิตของบุคคล ประกอบไปด้วย 2 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 บุคคลได้สิ่งจำเป็นแก่ความต้องการ ของชีวิต เช่น อาหารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย เสื้อผ้า สุขภาพแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยบ่อยครั้ง และมีความมั่นคงในชีวิต มีเศรษฐกิจดี สังคมดี สนใจการเมือง ส่วนที่ 2 บุคคลมีค่านิยมที่เหมาะสมกับ

สังคมวัฒนธรรมการเมือง และสิ่งแวดล้อมทางเศรษฐกิจ แต่คนไร้บ้านไม่ได้ ต้องการที่จะมีบ้าน มีเสื้อผ้าดี พวกเขาต้องการเพียงแค่มียา กินที่นอนก็เพียงพอแล้ว

ข้อเสนอแนะ

1. เสนอให้มีการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไร้บ้าน แต่ก็ต้องเฉพาะเจาะจงและความสมัครใจของตัวบุคคล
2. ควรมีการจัดการสร้างอาชีพให้แก่บุคคลเหล่านี้
3. ควรมีจัดสรรที่อยู่อาศัยให้แก่คนไร้บ้านในราคาถูกๆ เพื่อที่จะให้คนจนสามารถเข้าถึงได้ งานวิจัยฉบับนี้เป็นข้อเสนอจากภาพรวมและสถานการณ์ที่มีอยู่ ซึ่งวิจัยฉบับนี้ยังสามารถศึกษา และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ในรายละเอียดที่มากขึ้นต่อไปได้

เอกสารอ้างอิง

- คณิน เชื้อดวงผุย, อนุวัฒน์ พลทิพย์, วิบูลย์ วัฒนนามกุล, และสุภณีย์ ประเสริฐสุข. (2561). *วิถีชีวิตของคนไร้ บ้านในเขตเทศบาลนครขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น*. ขอนแก่น: ฅณินการ อักษรนำ. (2558). *พลวัตความหมายคำว่า “บ้าน” ของคนไร้บ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ฅมลวรรณ เรืองแก้ว. (2559). *ความสุขของคนไร้บ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาลัยศิลปกร
- นภัสภรณ์ ใจทา. (2558). *ความต้องการของคนไร้บ้านในศูนย์สุวิทย์ วัดหนู*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บุญเลิศ วิเศษปรีชา. (2546). *วิถีชีวิตคนไร้บ้าน ความหลากหลาย ณ ชายขอบเมือง*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- พีระ ตั้งธรรมรักษ์. (2561). *การพัฒนาตัวชี้วัดความเปราะบางในการเข้าสู่ภาวะไร้บ้านและตัวชี้วัดความพร้อมในการตั้งหลักชีวิตเพื่อกลับคืนสู่สังคมของคนไร้บ้าน*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- รณภูมิ สามัคคีคารมย์. (2560). *นิยาม และมายาคติกับความเป็นจริงของคนไร้บ้าน ผ่านการสำรวจในพื้นที่กรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์